

ללא דופי. למשל, השימוש במילים (כבהומוניזם): "הדברים לא שורשם אינם באשך", אשורם ואשורם אותו שורש במשמעות שונה; או: "עת ציפור על ענף/ נרטבת על נרטב/ מהגשם", שימוש בבינוני כבשם (ציפור "נרטבת" על ענף "נרטב"); חריזה מקורית: "כלי הדם/ גידים וסחוס/ רק שריר הלב/ תפוס"; ומעל לכל אמנות הגלישה הפסיחה (משורה לשורה חריזה בתוך השורה) תוך הבלעת ניגודים מבלי שנחוש בהם כמעט. זוהי במידה רבה אמנותו השירית של נתן וך שצלגוב מושפע ממנו כפי שעוד נראה. שיר מופתי מבחינה זו הוא השיר 'בדרך לומר לך שלום התחילה שוב מלחמה' (עמ' 22). הנה הבית השני (האחרון) שלו:

ריח האוטובוס התערבב
במלח וידעתי שאראה אותך
לא אראה לעולם ובעצם
בדרך לומר לך שלום
התחילה שוב מלחמה.

היכולת של צלגוב לומר בנשימה אחת "וידעתי שאראה אותך לא אראה לעולם" וכן השילוב של "שלום" ו"מלחמה", היא מפליאה וכואבת. עם זאת המחאה בשיר כפי שניתן לראות (זה אחד משירי המחאה בספר) היא מעדנת ומובלעת. גם השיר היפה על מחמוד דרוויש (עמ' 55), או 'שירי הכרזת' (עמ' 58) שנכתבו בכפר הלא מוכר דהמש, ואפילו השיר החזק 'חרד 101' (עמ' 56) הם שירים מאופקים למדי.

לגופו של עניין אין לי טענה נגד כתיבה זו, אלא כאמור, תהייה פואטית: כבר הזכרתי את השפעתו של וך על שירתו של צלגוב. בשיר ללא כותרת (עמ' 15) מופיע המוטו "משהו שמשאיר משהו" (מתוך 'הצייר מצייר') מאת וך, המגדיר את השיר כ"משהו שמשאיר משהו" (כניגוד לאמנים אחרים). צלגוב בשיר מרחיק לכת אף יותר. בהשוואה בין 'שורדי רדכים' לבין 'פיראטים' בשיר, מעדיף צלגוב את שורדי הים, כי "הפיראטים לא/ משאירים עקבות. זהים/ איננו מלא". זו העדפה ברורה, לפחות בספר הזה, לא להשאיר עקבות בלטים מדי של מעשי אלימות, כפי שוך ידע, בשירתו המוקדמת, להסוותם. בשיר אחר (עמ' 19) מצטט צלגוב שורה משירו הידוע של וך 'רגע אחד' הפותח את ספרו שירים שונים. השורה היא 'ריק כמו ציפור, קשה כמו אבן', ביטוי המתאר אדם מת באופן פיוטי ולא בולט לעין. אולי לא מיותר להזכיר כאן גם את שיר של וך 'משנה לשנה זה' (עמ' 131) בספרו כל השירים) שם הוא עוסק באופן אירוני בעידון הזה: "משנה לשנה זה נעשה יותר מעוזף, זה יהיה כל כך מעוזף בסוף".

הנהה בגיליון המקוון 002 של כתב העת 'זקה' מינוי 2007 מצאתי את השיר הבא מאת ערך צלגוב (גם כן ללא כותרת):

הערפל נתקע לי בנתן
מעל ים צפוני ועיר הזמנה אדם
אני חושב שיכולתי לכתוב על זה משהו
אבל הערפל נעשה סמיך
הרגשתי איך אני לועס טעם
דם

צפור צוחה מעל
ערפל נסוג לאחור
ומסילת הפרל פתחה לי שערי שירה

השיר הזה אם איני טועה (ברקתי היטב אבל אולי נשמט מעיני) לא מופיע בספר השירים 'בחירות' חבל. שיר יפה, גם הוא מאופק, אבל יש בו יותר כוח שירי ואמירה חזקה. בבואו לכתוב פיו 'לועס דם', "ומסילת ברזל" היא שפתחת לו בשעטה שערי שירה. מעניין מדוע לא בחר לכלול אותו (ושכמותו) בספר?

אם-אס מה דעתו? (עמ' 155). וצריך לכתוב: "כשחזור מהמפגש הראשון איתה שאל אותו עמרי..." (ויש לכך סיבה טובה: לכל נטעה לחשוב שעמרי הוא זה שנפגש איתה). סדר שגוי זה של המילים במשפט מופיע כמעט בכל המשפטים המורכבים בספר.

מכל סיפורי הספר אהבתי ונהניתי ביותר מהסיפור "יום עיון", המספר על סטודנט ישראלי בניו יורק המגיע לאזור סיום התואר ליום עיון על המוזח התיכון באוניברסיטת קולומביה. נטפל אליו יהודי אמריקני קשיש שמריח שהוא ישראלי ("ישרלי, אה?") ומתיישב לידו. היהודי שבקי כבר בכנסים הללו מתכנן פרובוקציה. וכשמגיע זמן השאלות וערבי מהקהל ("האראב", כפי היהודי) קם לשאול את שאלתו, מתפרץ היהודי לעברו, תופס את המיקרופון ופותח במתקפה על חמאס, איראן, וכל הג'יהאדיסטים. היהודי מסולק מהאולם בידי מארגני הכנס (שכמו ברזמן הנסקר למעלה הבית אשר נחרב, לא היו אהודי ישראל דווקא) הוא גורד אחריו גם את הסטודנט הישראלי, שלבושתו ועל כחוזה נאלץ לצאת עמו. המשכו של הסיפור הוא שהשניים משוטטים יחדיו בניו יורק ואף נוצרת ביניהם קרבה אנושית, לאחר שהישראלי מגלה את עליבותו וברידותו של היהודי הקשיש. הסיפור הזה מוכיח שיש ליונתן פייך כישור סיפורי. הוא מצטיין בתיאור מצבים פרודיים ובאירוניה עצמית דקה. ובמקום שהוא במיטבו, גם הלשון שלו טובה בהרבה (אולי עברה הפעם עריכה כמו שצריך). מסקנה: כאשר הישראלי מתבגר ויוצא לעולם הוא גם משתחרר, נעשה דמות מעניינת יותר והסיפור משתבח.

בחירות מעודנות

ספרו היפה של ערך צלגוב **בחירות** (הוצאת פרדס, 2013) עורר בי תהייה: האם שכלולו הצורני בא על חשבון עוצמת הביטוי של תכניו? על גב העטיפה מצוין כי ערך צלגוב הוא פעיל תרבותי וחברתי. חי וכותב מבאר שבוע. הוא מתרגם ועורך של כתב העת לשירה וביקורת 'זקה', של אסופה לשירה שחורה "כרשיאמאשלהם" ומייסד הוצאת 'רעב'. על כתב העת נאמר, כי הוא יוצא נגד תרבות "הכתבים ובוכים" ומצוד "בשיר שחורת, חורף, חורף בתודעה במטרה לנער את הסדר הקיים". על האסופה המתורגמת לשירה שחורה נאמר, כי "מטרתה למחות נגד התגובות הגועניות להגירה מאפריקה לישראל" וכי הוצאת 'רעב' מתעתדת להוציא ספרים נוספים של שירה שחורה מתורגמת.

הנה בספר שיריו הכרוך הראשון של צלגוב יש מעט מדי להט מהפכני מהסוג זה. זו, כאמור, שירה משוכללת, אמונה על מלאכת השיר וחי השירה. אבל במקביל, או כתוצאה מכך, היא גם מעודנת מאוד. כשנטלתי את הספר ליד, התפעלתי מכישוריו כמשורר, דבר די נדיר בספרים ראשונים ועוד של 'משורר מורד'. שכן הוא לא בא להרוס מה שהיה לפניו (כפי שיש שעושים זאת, למשל משוררים מחבורת "ערס פואטיקה", שאף על שרפת ספרים הכריזו). נהפוך הוא, כמשורר משכיל ונבון בונה צלגוב על נדבכים קודמים. כבר שם הספר בשלוש שפות מעיד על כך: "בחירות, [S]election" (את משמעות השם בערבית, המופיע באמצע, איני ידע וגם אין לי אפשרות להקלידו). ה"בחירות" בעברית מכיל את שתי משמעויותיו באנגלית וגם של שיר נוסף בשם The Choices ואולי אף של שער הקרי 'דנמרק' הרמז לנסך מדנמרק (המלט) המתלבט בין בחירות.

שירים לא מעטים מלווים בהערות ומובאות ממשוררים ידועים (אודיאן ריין, פרדיקו גרסיה לוחקה, הביטלס, נתן וך, מוריסון, יואל הופמן ועוד ועוד), מה שמצביע על כך כי לפנינו משורר מורכב ומודע. השליטה בכלי השיר היא

